

dr hab. Magdalena Hlawacz, prof. UO
Instytut Sztuk Wizualnych / Wydział Sztuki
Uniwersytet Opolski

Ocena pracy doktorskiej, dorobku artystycznego i dydaktycznego mgr Katarzyny Skalskiej w przewodzie doktorskim, w dyscyplinie *sztuki plastyczne i konserwacja dzieł sztuki*, wszczętym przez Radę Dyscypliny Artystycznej Akademii Sztuk Pięknych im. Eugeniusza Gepperta we Wrocławiu.

Podstawowe informacje

Pani Katarzyna Skalska urodziła się 3 października 1991 roku. Jest absolwentką Wydziału Sztuki Uniwersytetu Rzeszowskiego, gdzie uzyskała tytuł licencjata sztuki (2013, dyplom z wyróżnieniem), a następnie magistra sztuki (2015, dyplom z wyróżnieniem) na kierunku *Grafika*. W roku 2016 ukończyła także studia podyplomowe w języku angielskim na kierunku *Interdisciplinary Printmaking* na Akademii Sztuk Pięknych im. Eugeniusza Gepperta we Wrocławiu. W roku 2017 ukończyła podyplomowe studia kształcenia tłumaczy specjalistycznych w zakresie języka angielskiego w Wyższej Szkole Filologicznej we Wrocławiu. W latach 2017–2020, jako doktorantka Studiów Doktoranckich w języku angielskim, odbywała praktykę w Pracowni Serigrafii prowadzonej przez prof. Christopfera Nowickiego i as. dr Martę Kubiak na Wydziale Grafiki i Sztuki Mediów Akademii Sztuk Pięknych we Wrocławiu.

Ocena dorobku twórczego i aktywności artystycznej

Twórczość artystyczna Katarzyny Skalskiej świadczy o aktywności i znajduje potwierdzenie w krajowych i zagranicznych wystawach, publikacjach, katalogach wystaw zbiorowych i pokonkursowych oraz konferencjach. Dorobek pracy artystycznej (po uzyskaniu tytułu magistra sztuki) można uznać za zadowalający – jedna wystawa indywidualna w kraju (2016 – „WILD”, Domek Miedziorynika, Wrocław) oraz ponad 10 wystaw zbiorowych i projektów artystycznych w kraju i za granicą. Wystawy zbiorowe to w większości wydarzenia o międzynarodowym zasięgu i konkursowym lub kuratorskim charakterze (m.in. 2019 – „Contradiction – print exchange exhibition”, The Project Space, University at Buffalo, Buffalo, NY, USA; 2019 – „Wrocław School of Printmaking Exhibition in Belgrade”, Flu Gallery, Belgrad, Serbia; 2018/2019 – „PARA. CERAMIKA. GRAFIKA” / *Para. Ceramics. Prints. The Eugeniusz Geppert Academy of Art and Design in Wrocław III*”, Liberec Regional Gallery, Liberec, Czechy; 2018 – „Contradiction – print exchange exhibition”, CTRL Art Studio, Wrocław; 2016 – „małe formy plastyczne”, Galeria r_z ORz ZPAP, Rzeszów; 2016 – International Art. Forum Graphics „Leopolis”, National Museum in Lviv, Lwów, Ukraina; 2016 – „51 06' 41"N 017 02' 33"E”, Galeria Sztuki Ślimak, Wrocław; 2016 – Wystawa „Nagroda im. J. Panka”, Galeria X WSUR, Rzeszów; 2015 – Wystawa studentów uczestniczących w Sympozjum grafiki warsztatowej druku płaskiego „Płaskie” przestrzenie druku rzeszów, Stara Drukarnia, Rzeszów).

Warte uwagi jest uczestnictwo Doktorantki w sympozjach i konferencjach, np. 2020, *Czy badania artystyczne?* Ogólnopolska konferencja naukowa, online, Wrocław (uczestniczka); 2018 Wrocław Type Forum, Akademia Sztuk Pięknych im. Eugeniusza Gepperta we Wrocławiu (prowadząca konferencję w języku angielskim, uczestniczka oraz członkini komitetu organizacyjnego); 2018 Konferencja ZLOT/ODLOT VI Zlot Młodych Badaczy Kultury, Instytut Historii Sztuki Uniwersytetu Wrocławskiego (uczestniczka oraz prelegentka w panelu z wystąpieniem w języku angielskim: *Lutalica of a non-artist. How to survive while not fitting in*); 2017 *Post-digital Printmaking. Redefinition of print*, Akademia Sztuk Pięknych im. Eugeniusza Gepperta we Wrocławiu (wolontariuszka, uczestniczka); 2015 Sympozjum Grafiki Warsztatowej Druku Płaskiego PŁASKIE PRZESTRZENIE DRUKU, Rzeszów (uczestniczka).

Pełny spis aktywności twórczej Katarzyny Skalskiej znajduje się w przedłożonej dokumentacji przewodowej.

Ocena koncepcji i realizacji pracy doktorskiej

Praca doktorska Katarzyny Skalskiej składa się z pisemnej rozprawy *Imperceptible. The Language of Printmaking / Nieuchwytna. Język grafiki warsztatowej* oraz części artystycznej, w skład której wchodzi: seria 16 mezzotint *The Glass Kingdom* (2018–2020); film *Chess movie* (2019–2020) oraz instalacja *The Glass Kingdom* (2018–2020). Część artystyczna jest dostępna jako wystawa online zatytułowana *The Glass Kingdom* w aplikacji Instagram na koncie @theglasskingdomskz.

Istotną częścią dzieła doktorskiego jest instalacja *The Glass Kingdom*, składająca się z drewnianej planszy do szachów oraz bierek. Nie są to jednak zwykle figury służące do gry w szachy, ale ich miejsce zastąpiły szklane kule. Wszystkie są takie same, co zasadniczo zmienia regułę gry, gdyż w rzeczywistości pionki szachowe mają różne formy i różne funkcje. Tymczasem na planszy *Szklanego Królestwa / The Glass Kingdom* znajdują się 32 bierki, które są identycznej wielkości, wszystkie mają formę kuli i wszystkie są jednakowo transparentne. Wydaje się jednak, że autorka nie pozbawia ich zróżnicowanej mocy. Przynajmniej takie wrażenie można odnieść, oglądając wideo ukazujące rozgrywkę, którą artystka rozgrywa jakby sama ze sobą. Przesuwając szklane figury wypowiada stwierdzenia takie jak: *risking madness, striving for strength, losing self respect* etc. Może to odzwierciedlać grę społeczną, gdyż właściwie praca doktorska tylko formalnie odnosi się do gry w szachy, a w istocie opowiada o zmaganiach wewnętrznych autorki, które znacząco wpływają na ostateczny kształt dzieła doktorskiego. Ten wewnętrzny stan porównywany jest do rozgrywki szachowej. Jednak jak stwierdza Katarzyna Skalska: "Nothing seemed to be as transparent as it was in a black and white game concept".

Współczesna wersja gry w szachy ukształtowała się w południowej Europie, a szczególną popularność zdobyła w dobie renesansu, który nazywany bywa „złotym okresem szachów”. Jednak za kolebkę szachów uważa się Indie, a najstarsze zapiski o grze pochodzą z VII wieku z Persji. Słowa „szach-mat” wywodzą się od perskiego shāh māt („król nie żyje”). W rozgrywce szachowej chodzi zatem o wyeliminowanie króla, czy pozbawienie go możliwości ruchu i odebranie mu mocy. Katarzyna Skalska posługując się grą w metaforyczny sposób opowiada o swoich osobistych doświadczeniach i zmaganiach w grze społecznej jaką jest życie.

Doktorantka stworzyła również serię mezzotint inspirowanych grą. Są to kompozycje figuratywne, w których postaci króla, biskupa, rycerza i inne oraz szklane kule ukazane są na szachownicy. Widać tutaj ciekawą grę perspektywiczną – czarno-białe kwadratowe pola odbijają się w szklanych sferach homogenicznych pionków.

Wyrażna jest także inspiracja pracami dwóch artystów – Guntarsa Sietiņša i Mauritsa Cornelisa Eschera, których doktorantka przywołuje w swojej pisemnej rozprawie. Są to głównie podobieństwa formalne, związane z użyciem perspektywy oraz iluzji optycznych.

W serii mezzotint Katarzyna Skalska posługuje się głównie perspektywą geometryczną i krzywoliniową. Analizując osiągnięcia w rozwoju perspektywy można by sięgnąć do dużo starszych źródeł sztuki. Perspektywa była głównym problemem manieryzmu, a artyści związani z tym nurtem osiągnęli wyjątkową wirtuozerię w posługiwaniu się tym zabiegiem. Może stąd moje skojarzenie szklanych kul z grafik Katarzyny Skalskiej z obrazami Parmigianina – zwłaszcza z jego autoportretem z 1503 roku, kiedy to artysta namalował swój wizerunek odbijający się w wypukłej tafli niewielkiego lustra. W pewnym sensie grafiki Skalskiej też są autoportretem, ale jej wewnętrznego stanu. Szklane kule, bańki mydlane, sferyczne obiekty odbijające rzeczywistość to częsty motyw iluzjonistycznego malarstwa doby baroku – tam miały one symbolizować kruchość i ulotność życia. Katarzyna Skalska w swojej pracy nie udziela jednoznacznych odpowiedzi, pozostawiając prawo do interpretacji oglądającemu.

W części pisemnej Katarzyna Skalska dużo pisze o swoich wewnętrznych zmaganiach związanych z przygotowaniem pracy doktorskiej oraz odnajdywaniem się w różnych rolach społecznych i zawodowych, bycia nauczycielką akademicką, tłumaczką, graficzką, także bycia i (nie)bycia artystką i lingwistką. W dysertacji brakuje mi jednak bardziej precyzyjnych informacji na temat przynależnego jej procesu twórczego. Wszak mezzotinta to bardzo charakterystyczna technika graficzna i warto by było przyjrzeć się samemu warsztatowi pracy. Ponieważ wierzę, że medium i proces mają znaczenie w tworzeniu dzieła, chętnie dowiedziałabym się dlaczego spośród wszystkich technik graficznych Katarzyna Skalska wybrała akurat tę? Czy dlatego, że mezzotinta w porównaniu do pozostałych technik charakteryzuje się miękkością i subtelnością zbliżającą ją bardziej do malarstwa niż linearnej grafiki? Czy może ze względu na sam proces wytwarzania matrycy – opracowywanie miedzianej płyty za pomocą chwiejaka i gładzika? Sądzę, że twórca kontemplujący medium w swoim warsztacie może dojść do bardzo ciekawych wniosków, zwłaszcza osoba obdarzona szczególną wrażliwością, jak Katarzyna Skalska. Jestem przekonana, że żmudny i pracowity proces powstawania prac musiał wywoływać w autorce sporo refleksji.

Czytając pracę pisemną czułam momentami niedosyt związany z tym, że autorka nie przejrzała się w lustrze sztuki i nie znalazła szerszych kontekstów dla swojej twórczości. Po pierwsze stany emocjonalne i tzw. portret psychologiczny to motyw od dawna funkcjonujący w sztuce, szczególnie lubiany przez ekspresjonistów. Emocje i stany duchowe były też wyrażane przez artystów za pomocą języka abstrakcji.

Niewątpliwie jednak artystą, który łączył w swojej sztuce wszystko to, co wydaje się ważne w pracy Katarzyny Skalskiej: psychologię, konceptualne podejście, grę ze sztuką, językiem i kulturą był Marcel Duchamp. Artystę tego cechowała bardzo krytyczna postawa wobec sztuki – twierdził wręcz, że coś takiego jak sztuka nie istnieje, a siebie samego uważał przede wszystkim za szachistę. Warto podkreślić, że Duchamp był naprawdę wybitnym szachistą. W 1925 francuska federacja szachowa przyznała mu nawet tytuł mistrza. Brał udział w turniejach, występował na olimpiadach, miał liczne sukcesy na swoim koncie.

Myślę, że nawiązanie do Duchampa mogłoby pozytywnie wpłynąć na zrozumienie intencji artystycznych Katarzyny Skalskiej, zwłaszcza, że Marcel Duchamp swoją sztukę opierał bardzo silnie na słowie, gdyż to co robił było nie tyle wytwarzaniem, co gestem artystycznym opartym na wskazywaniu i nazywaniu. *Ready made*s to nic

innego jak wybieranie gotowych przedmiotów i stwarzanie ich od nowa za pomocą słowa: *pisuar – Fontanna* (1917). Widzę więc tutaj obszar, w którym Skalska mogłaby znaleźć wiele ciekawych i inspirujących analogii.

Kontestacja i dewaluacja sztuki i kultury były podstawą strategii artystycznych dadaistów. Absurdalne gry słów, pozbawianie ich znaczeń, zmiana konwencji, to wszystko były praktyki dadaistyczne, które w konsekwencji prowadziły do bardzo głębokiego namysłu nad kulturą, sztuką i językiem. Ta relacja pomiędzy słowem/znaczeniem, wyobrażeniem i fizyczną obecnością/materialnym bytem eksplorowało wielu artystów pracujących z językiem. W sztuce współczesnej pojawia się przecież taki nurt jak poezja konkretna. Warto byłoby również prześledzić strategię kooperatywy artystycznej *Art & Language*. Joseph Kosuth, którego obrazy z definicjami różnych pojęć, takich jak chociażby samo słowo *definicja*, jasno pokazują, że język jest systemem znaków. Czarno-białe obrazy Koshuta odwołują się do tradycji malarstwa abstrakcyjnego i stawiają pytanie o to czym jest język i jakie przybiera formy. Dzieła te są też bardzo podobne do czarno białej kratownicy planszy szachowej i do postów publikowanych przez Katarzynę Skalską na Instagramie, stanowiących część wirtualnej wystawy, aż chciałoby się, aby autorka sama odkryła te analogie.

Na początku swojej dysertacji Katarzyna Skalska pisze, że nie uważa siebie za artystkę i nie chce być tak nazywana – nie wyjaśnia jednak dlaczego tak odżegnuje się od nazywania siebie artystką. Oczywiście rozumiem, że zarówno słowo „sztuka” jak i „artysta” nie są precyzyjne i nigdy nie będą, ponieważ istotą sztuki jest ciągła redefiniowalność. Pojęcie sztuki jest nieustannie aktualizowane, zwłaszcza przez artystów, którzy zawsze stają przed problemem określenia siebie wobec jej niejasnej i niejednoznacznej definicji. Jest to podstawowy problem i właściwie główna część artystycznego credo – ustosunkowanie się wobec sztuki. Pytanie czym jest ta niejasna aktywność i kim wobec niej jest artysta/artystka. Szkoda, że Autorka nie ustosunkowała się do tej kwestii. Jest to przecież jeden z ważniejszych tematów sztuki współczesnej, zwłaszcza konceptualnej, a sami artyści często podejmują próbę stworzenia własnych definicji sztuki i bycia artystą, unieważniając, czy rozmontowując tym samym istniejące oczekiwania wobec sztuki.

Niewątpliwą wartością pracy Katarzyny Skalskiej jest osobisty stosunek do podejmowanego tematu oraz wrażliwość i empatia w traktowaniu materii sztuki. Mam nadzieję, że pozwoli to autorce na kontynuowanie pracy artystycznej, budowanie świadomości twórczej oraz znalezieniu takiej relacji ze sztuką, która da jej satysfakcję.

Ocena dorobku dydaktycznego, organizacyjnego i popularyzatorskiego w obszarze sztuki

W latach 2017–2020, Katarzyna Skalska jako doktorantka Studiów Doktoranckich w języku angielskim, odbywała praktykę w Pracowni Serigrafii prowadzonej przez prof. Christopiera Nowickiego i dr Martę Kubiak na Wydziale Grafiki i Sztuki Mediów Akademii Sztuk Pięknych we Wrocławiu. Jako początkująca dydaktyczka prowadziła samodzielnie zajęcia oraz konsultowała prace studenckie w ramach konkretnych zadań, które skupiały się przede wszystkim na technicznych aspektach procesu.

Podczas swoich Studiów Doktoranckich Katarzyna Skalska prowadziła następujące kursy:

– *Wprowadzenie do serigrafii* dla studentów I roku oraz dla studentów z wymiany programu Erasmus+. Podczas zajęć studenci zdobywali umiejętności praktyczne i techniczne, zapoznawali się z organizacją i metodami pracy oraz procesem drukowania;

– *Wprowadzenie do mezzotinty* dla studentów I roku studiów magisterskich (Master of Fine Arts in Printmaking in English);

– *Mezzotinta – kurs wprowadzający* dla studentów z Koła Naukowego Katedry Grafiki Artystycznej, Akademia Sztuk Pięknych im. Eugeniusza Gepperta we Wrocławiu. Doktorantka zorganizowała i poprowadziła kurs wprowadzający, który trwał łącznie 3 miesiące (styczeń–marzec 2018).

W związku z ogólnoswiatową pandemią COVID-19 doktorantka prowadziła też warsztaty i wykłady on-line. Założenia oraz metody, którymi się posługiwała Katarzyna Skalska były zbliżone do tych stosowanych w bezpośrednim kontakcie. Spotkanie ze studentami zaowocowało licznymi projektami końcowymi, które były bardzo zróżnicowane formalnie – od serii wydruków, poprzez komiksy, książki artystyczne, aż po instalacje artystyczne.

Ponadto, doktorantka uczestniczyła we wszystkich zajęciach w Pracowni Serigrafii prowadzonej przez prof. Christopuera Nowickiego i as. Martę Kubiak, nabierając doświadczenia i zapoznając się ze specyfiką działań w pracowni sitodruku.

Konkluzja

Mgr Katarzyna Skalska przedstawiła do oceny pracę, która stanowi bardzo osobistą analizę jej dotychczasowych działań i dokonań twórczych. Praca doktorska *Imperceptible. The Language of Printmaking / Nieuchwytny. Język grafiki warsztatowej* oraz *The Glass Kingdom* i *Chess movie*, a także dorobek twórczy, dydaktyczny oraz działalność organizatorska i popularyzatorska w dziedzinie sztuki są podstawą do nadania kandydatce stopnia doktora sztuki.

Zważywszy na całokształt działalności twórczej Doktorantki oraz jej aktywność artystyczną popieram wniosek Rady Dyscypliny Artystycznej Wydziału Grafiki i Sztuki Mediów Akademii Sztuk Pięknych im. Eugeniusza Gepperta we Wrocławiu o przyznanie mgr Katarzynie Skalskiej stopnia doktora w dyscyplinie *sztuk plastycznych i konserwacji dzieł sztuki*.

Opole, 20 września 2021

